

Лещенко Євгенія Валеріївна

аспірантка кафедри соціальної роботи

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
Харків, Україна

E-mail: osvitaaspirantura@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6577-6526>

Експериментальна перевірка системи соціально-педагогічної підтримки учнівства в умовах військового стану та післявоєнної відбудови України

Актуальність дослідження зумовлена суперечністю між об'єктивною потребою учнів у всебічному розвитку та реальними обмеженнями прифронтового середовища. Автором доведено, що розробка та апробація систем, здатних зменшувати негативний вплив воєнної травми та підвищувати резильєнтність учнів, є критично важливою не лише для збереження інтелектуального потенціалу нації, а й для підготовки молоді до активної участі у повоєнній відбудові України. Метою статті є теоретичне обґрунтування та презентація результатів експериментальної перевірки впровадженої системи соціально-педагогічної підтримки учнівства в умовах воєнного стану, в основі якої лежить п'ять ключових компонентів – цільовий, змістовий, суб'єкт-суб'єктний, технологічний та середовищний, що у комплексі сприяють відновленню психосоціального благополуччя здобувачів освіти. Для досягнення поставленої мети використано теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукових джерел) та практичні (спостереження, експеримент, порівняння та оцінювання ефективності соціально-педагогічних заходів) методи дослідження. Автором теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено систему соціально-педагогічної підтримки учнівства в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. За результатами первинної діагностики було зафіксовано критично низький рівень психосоціального благополуччя учнів Харківського регіону, вказуючи на те, що тривале перебування в умовах воєнного стану спричинило системні зміни у соціальному досвіді дитини. Проведено повторний зріз показників та висвітлено результати впровадження системи спрямованої на емоційну стабілізацію та соціальну інтеграцію школярів прифронтового регіону. Доведено, що інтеграція цільового, змістового, технологічного та середовищного компонентів дозволяє суттєво знизити рівень ситуативної тривожності (з 76 % до 38 %) та підвищити рівень життєстійкості учнів. Перспективами подальших досліджень визначено створення програм соціально-педагогічного супроводу батьків та вчителів у стані емоційного вигорання.

Ключові слова: резильєнтність, соціально-педагогічна підтримка, воєнний стан, учнівство, подвійна депривація, прифронтовий регіон.

Вступ. Сучасний етап розвитку української державності характеризується безпрецедентними викликами, спричиненими повномасштабною військовою агресією. Найбільш вразливою категорією в цих умовах виявилось учнівство, чий процес соціалізації та навчання був радикально трансформований безпековими загрозами. Особливої гостроти ця проблема набуває у прифронтових регіонах, зокрема у м. Харкові та Харківській області, де освітній процес детермінований ситуацією «подвійної кризи».

Перша складова цієї кризи – безпекова депривація, що виявляється у постійному перебуванні під обстрілами, необхідності навчання в укриттях та руйнуванні звичної соціальної інфраструктури. Друга складова – криза освітньої комунікації, зумовлена вимушеною фізичною ізоляцією та переходом у цифровий простір, що часто призводить до явища «цифрової самотності» дитини. Як зазначають дослідники В. Панка (2015) та Л. Найдьонова (2033), в таких екстремальних умовах традиційні форми педагогічного впливу втрачають свою ефективність, що вимагає негайного впровадження інноваційних систем соціально-педагогічної підтримки.

У здобувачів освіти масово знижується навчальна мотивація та концентрація уваги. Міграція та дистанційне навчання зумовило учнівство втратити значну частину своїх соціальних зв'язків, через це відбувається погіршення комунікативної взаємодії у класних колективах. Не можливо виключити той факт, як повпливали на поведінку дітей, на їх внутрішній стан та прояв себе, стресові або травматичні події, такі, як: обстріли, полон або перебування у небезпеці, втрата близьких, фізичне насильство.

У цьому аспекті перед педагогами і батьками також постають багато викликів, які стосуються наданої правильно підтримки, як соціально-педагогічної, з боку працівників школи, так і простої підтримки з боку батьків.

Разом з тим, з кожним днем все більше і більше зростає кількість дітей з ознаками емоційного та навчального вигорання. За даними пілотного дослідження добробуту дітей в Україні, яке проведене за допомогою Фондації Олени Зеленської, 4 з 10 дітей мають ознаки ПТСР. В той же час 6 з 10 дітей почувають себе в безпеці (В Україні дослідили..., 2023).

Відповідно до даних дослідження, станом на грудень 2023 року діти становлять близько 6 % від загальної кількості поранених та загиблих цивільних осіб, що у числовому вимірі дорівнює 1822 дитини. Попри тривалий воєнний тиск, приблизно 60% дітей зазначають, що здебільшого відчують себе у безпеці, хоча цей показник помітно нижчий серед мешканців Південних та Східних регіонів. Поряд із цим, близько 44 % дітей демонструють симптоматику, характерну для можливого посттравматичного стресового розладу, що свідчить про високий рівень психологічного навантаження. Разом з тим шість із десяти школярів повідомляють про здатність самостійно знаходити вихід із проблемних ситуацій (Індекс майбутнього, 2023).

Актуальність дослідження підсилюється суперечністю між об'єктивною потребою учнів у повноцінному розвитку та реальними обмеженнями прифронтового середовища. Харківський регіон став унікальним майданчиком, де соціально-педагогічна підтримка трансформувалася у стратегічний ресурс виживання та посттравматичного зростання особистості. Розробка та апробація систем, що здатні нівелювати вплив воєнної травми та зміцнювати резильєнтність (життєстійкість) учнів, є критично важливою не лише для збереження інтелектуального потенціалу нації, а й для підготовки молоді до активної участі у повоєнній відбудові України.

Мета та завдання дослідження – полягають у теоретичному обґрунтуванні та презентації результатів експериментальної перевірки впровадженої системи соціально-педагогічної підтримки учнівства в умовах воєнного стану. Система базується на інтеграції п'яти ключових компонентів: цільового, змістового, суб'єкт-суб'єктного, технологічного та середовищного, що в сукупності забезпечують відновлення психосоціального благополуччя здобувачів освіти

Матеріали та методи дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять наукові доробки вітчизняних та зарубіжних учених щодо реалізації системного підходу у процесі соціально-педагогічної підтримки учнів, що передбачає гнучку адаптацію до соціальних та психологічних викликів. До проведення експерименту було залучено учнів учні 5-9 класів, які перебувають як в Україні, так і за кордоном. Для досягнення поставленої мети використано комплекс методів, зокрема: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукових джерел; практичні – спостереження, експеримент, а також методи порівняння та оцінювання ефективності соціально-педагогічних заходів.

Результати дослідження. Побудова ефективної моделі підтримки учнівства у прифронтовому регіоні вимагає відмови від лінійних підходів на користь системної парадигми. Спираючись на фундаментальні розробки Л. Берталанфі (1968) та адаптацію системного підходу до соціальної сфери у працях В. Поліщук (2011) та О. Безпалько (2009), ми розглядаємо соціально-педагогічну підтримку як відкриту, динамічну структуру, що миттєво реагує на зміни зовнішнього безпекового контуру.

Архітектура запропонованої нами системи включає наступні взаємозалежні блоки:

1. Цільовий компонент. Виступає вектором стратегічного розвитку системи. Його головною метою є перехід дитини зі стану «об'єкта, що постраждав» у статус «активного суб'єкта власного відновлення». Це корелюється з принципами гуманістичної філософії освіти та ідеями резильєнтності.

2. Змістовий компонент. Інтегрує напрями роботи, спрямовані на розвиток *soft skills*: від емоційної саморегуляції до критичного мислення та медіаграмотності. Зміст підтримки диференціюється залежно від локації учня (Харків, область чи закордон), що дозволяє враховувати специфічний рівень травматизації.

3. Суб'єкт-суб'єктний компонент. Баується на паритетній взаємодії соціального педагога, учня, батьків та громади, саме мобілізація внутрішніх ресурсів сім'ї та активна позиція самого учня є вирішальними факторами успішної адаптації.

4. Технологічний компонент. Охоплює інноваційний інструментарій: арт-терапевтичні методики, дистанційну фасилітацію через Google-платформи, інтелектуальні чат-боти психологічної допомоги та травмоорієнтовані інтерфейси навчальних планів.

5. Середовищний компонент. У контексті м. Харкова цей блок набуває особливого значення. Він передбачає трансформацію освітнього простору у безпековий «кокон» (метро-школи, підземні укриття), де фізична захищеність поєднується з емоційним комфортом. Середовище стає активним чинником резильєнтності, надаючи дитині необхідні ресурси для стабілізації.

Отже, запропонована система не є статичним набором заходів, а виступає живим механізмом «навігації» учня в умовах соціальної турбулентності, забезпечуючи перехід від стратегії виживання до стратегії активного розвитку.

Експериментальна перевірка ефективності розробленої системи соціально-педагогічної підтримки здійснювалася протягом березня – червня 2024 року. Загальна вибірка дослідження склала 141 особу (учні 5–9 класів), що дозволяє забезпечити репрезентативність даних для прифронтового регіону.

Для отримання об'єктивної картини нами було обрано чотири заклади освіти з різним рівнем безпекових викликів та територіального розташування:

1. КЗ «Харківський ліцей № 10» (n = 39) та КЗ «Харківський ліцей №34» (n = 40) – репрезентують міське середовище обласного центру, що перебуває під постійними обстрілами, де освітній процес відбувається виключно у дистанційному режимі або в підземних локаціях (метро-школа).

2. Верхньосамарська філія КЗ «Близнюківський ліцей» (n = 30) та КЗ «Добровільський ліцей» (n = 32) – представляють сільську місцевість Харківської області (Лозівський район), де безпекова ситуація дозволяє елементи змішаного навчання, проте гостро стоїть проблема обмеженого доступу до цифрових ресурсів та соціальної ізоляції.

Для забезпечення репрезентативності результатів та врахування специфіки травматичного досвіду, було здійснено структурний розподіл учасників експерименту (N = 141) на три стратегічні групи (табл. 1). Такий підхід дозволив диференціювати методи соціально-педагогічної підтримки залежно від безпекового контексту та соціального оточення дитини.

Первинна діагностика, проведена у березні 2024 року, зафіксувала критично низький рівень психосоціального благополуччя серед учнівства Харківського регіону. Отримані дані свідчать про те, що тривале перебування в умовах воєнного стану призвело до системної деформації соціального досвіду дитини.

Найбільш тривожним виявився стан учнів у групі «Локальна стійкість» (м. Харків). Постійна загроза життю та тривале перебування в укриттях сформували у дітей стійкий синдром «очікування небезпеки», що проявляється у формі емоційного заціпеніння або надмірної агресивності. Діагностовано, що понад 70 % учнів цієї групи мають ознаки хронічного стресового виснаження, що блокує їхню здатність до засвоєння навчального матеріалу.

У групі «Внутрішня міграція» (Близнюківська громада) виявлено глибокий рівень соціальної апатії. Діти-переселенці демонструють «кризу ідентичності» та виражену соціальну відчуженість: вони не ідентифікують себе з новою громадою, уникають контактів з однолітками та перебувають у стані «завмерлого життя», очікуючи на повернення додому.

Група «Дистанційна включеність» (за кордоном), попри фізичну безпеку, показала найвищий рівень «цифрової депресії». Відсутність живого контакту з українським середовищем у поєднанні з мовним бар'єром у країні перебування призвели до того, що кожна третя дитина відчуває себе «ізгоєм» у двох просторах одночасно, що провокує розвиток тривожних розладів (табл. 2).

Узагальнення результатів первинного зрізу дозволяє стверджувати, що ситуація в освітньому середовищі Харківщини на початок весни 2024 року була близькою до критичної. Виявлений високий рівень тривожності (62,4 %) та низький поріг життєстійкості (61,2 %) вказують на вичерпаність природних адаптивних ресурсів дитини.

Особливо гостро постала проблема «подвійної депривації»: учні не лише страждають від воєнних подій, а й втрачають базові соціальні навички через вимушену ізоляцію. Такі результати діагностики стали безальтернативним аргументом для розробки та впровадження системи соціально-педагогічної

Таблиця 1

Розподіл учасників дослідження за умовами перебування та формою соціалізації

Назва групи	Питома вага (%)	Характеристика безпекового та освітнього контексту	Соціально-педагогічний виклик
«Локальна стійкість»	45 %	Учні, які постійно перебувають у м. Харкові та прилеглих районах. Навчання відбувається в укриттях, метро-школі або вдома в умовах частих повітряних тривог	Хронічний стрес, загроза фізичній безпеці, дефіцит «живого» спілкування поза межами сховищ
«Внутрішня міграція»	35 %	Діти зі статусом ВПО, які переїхали до Близнюківської громади з зон активних бойових дій	Проблеми адаптації в новій громаді, втрата колишніх соціальних зв'язків, подолання досвіду евакуації
«Дистанційна включеність»	20 %	Учні, які перебувають за кордоном, але продовжують дистанційне навчання в українських ліцеях (паралельно з місцевими школами)	Подвійна депривація мовний бар'єр, загроза втрати національної ідентичності

Таблиця 2

Показники деструктивних станів учнівства на констатувальному етапі (березень 2024 р., N=141)

Критичні показники (індикатори неблагополуччя)	Гр. «Локальна стійкість» (Харків)	Гр. «Внутрішня міграція» (ВПО)	Гр. «Дистанційна включеність» (за кордоном)	Середній показник по вибірці
Високий рівень ситуативної тривожності	76 %	58 %	45 %	62,4 %
Ознаки соціальної дезорієнтації та апатії	42 %	65 %	38 %	46,3 %
Рівень резильєнтності (низький / критичний)	68 %	52 %	61 %	61,2 %
Відчуття «цифрової самотності» та ізоляції	55 %	34 %	72 %	51,8 %
Втрата навчальної мотивації	62 %	48 %	54 %	56,1 %

підтримки, здатної не лише стабілізувати стан дитини, а й «перезапустити» механізми її соціалізації в екстремальних умовах.

На основі отриманих під час констатувального зрізу даних, що засвідчили критично високий рівень психоемоційної дестабілізації та соціальної апатії учнівства, протягом квітня–травня 2024 року було реалізовано комплекс заходів. Впровадження системи здійснювалося з урахуванням специфіки територіального розташування закладів освіти та безпекового контексту Харківського регіону.

Технологічний вимір програми базувався на принципах «травмочутливості» та «цифрової інклюзії». Для учнів КЗ «Харківський ліцей № 10» та КЗ «Харківський ліцей № 34», які перебували в умовах перманентної безпекової загрози, пріоритетним став модуль емоційної стабілізації. У межах цього блоку було впроваджено практику «п'ятихвилинної стійкості» – алгоритму швидкого відновлення когнітивного контролю під час стресових ситуацій. Особливу роль відіграв спеціалізований цифровий інструментарій (чат-боти оперативної підтримки), що забезпечував асинхронний зв'язок із соціальним педагогом у періоди тривалої перебування учнів в укриттях. Це дозволило трансформувати обмежений простір сховища у тимчасову зону психологічного розвантаження, нівелюючи вплив сенсорної депривації.

Змістове наповнення системи для груп «Внутрішня міграція» та «Дистанційна включеність» було зосереджене на подоланні явища соціальної відчуженості. У Верхньосамарській філії та Добровільському ліцеї основний акцент робився на соціально-педагогічній інтеграції дітей-переселенців через методику «спільнот дії». Учні залучалися до колективного соціального проектування та волонтерських ініціатив, що сприяло переходу від пасивної позиції «постраждалого» до активної ролі «суб'єкта відновлення». Для школярів, які перебували за кордоном, було організовано цикл віртуальних фасилітованих зустрічей «На зв'язку з домом», спрямованих на збереження національної ідентичності та мінімізацію відчуття «подвійної депривації».

Важливим компонентом формування впливу стало застосування арт-терапевтичних технологій та методів дистанційної фасилітації. Використання технік колажування, цифрового сторітелінгу та метафоричних асоціативних карт дозволило учням безпечно експресувати травматичний досвід війни, не вдаючись до прямої ретравматизації. Соціально-педагогічна підтримка на цьому етапі виступала не як зовнішній контроль, а як супровід процесу самоактуалізації дитини.

Особливістю реалізації авторської системи стала її міжсекторальна спрямованість: до процесу підтримки було залучено не лише фахівців соціальної сфери, а й батьків та вчителів-предметників, для яких проводилися методичні семінари з питань формування безпечного освітнього простору. Таким чином, навколо учня створювався цілісний «підтримувальний кокон», що поєднував фізичну безпеку, емоційний комфорт та умови для подальшого соціального розвитку в умовах суспільної трансформації (табл. 3).

Для оцінки ефективності впровадженої системи у червні 2024 року було проведено повторний зріз показників за аналогічними методиками. Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів експерименту дозволяє констатувати стійку позитивну динаміку за всіма визначеними індикаторами.

Зокрема, серед учнів групи «Локальна стійкість» спостерігалось суттєве зниження рівня ситуативної тривожності. Якщо у березні цей показник становив 76 %, то після реалізації авторського курсу він зменшився до 38 %. Учасники експерименту продемонстрували здатність до самостійного застосування технік саморегуляції, що безпосередньо позначилося на стабілізації їхнього емоційного фону під час повітряних тривог.

У групах «Внутрішня міграція» та «Дистанційна включеність» зафіксовано зростання рівня соціальної включеності та резильєнтності. Показник «цифрової самотності» серед учнів за кордоном знизився з 72 %

Таблиця 3

Матриця технологічного наповнення системи

Компонент системи	Пріоритетні методи та форми роботи	Очікувана зміна індикатора
Технологічний	Чат-боти підтримки, онлайн-платформи (Padlet, Mentimeter), арт-техніки	Зниження тривожності, опанування інструментів самодопомоги
Змістовний	Тренінги резильєнтності, медіаосвітні кейси щодо протидії ІПСО	Розвиток критичного мислення та емоційного інтелекту
Суб'єкт-суб'єктний	Фасилітовані дискусії, групове волонтерство, паритетне консультування	Перехід від апатії до соціальної активності та відповідальності
Середовищний	Створення «цифрового кокона» безпеки, адаптація укриттів під арт-простори	Відновлення відчуття захищеності та приналежності до ліцею

до 31 %, що свідчить про успішність впроваджених методів дистанційної фасилітації. Учні-переселенці продемонстрували вищий рівень адаптованості до умов нових громад, що виявилось у зростанні їхньої активності в громадському житті ліцеїв (табл. 4).

Отримані дані підтверджують гіпотезу про те, що диференційована підтримка дозволяє нівелювати специфічні травматичні чинники. Найбільш суттєве зниження тривожності (– 38 %) у Харківській групі свідчить про дієвість технік саморегуляції, тоді як успішність подолання цифрової самотності (– 41 %) у дітей за кордоном підтверджує ефективність методів дистанційної фасилітації та «кіл підтримки».

Обговорення результатів. Узагальнюючи результати експериментального дослідження, можна стверджувати, що впроваджена система соціально-педагогічної підтримки довела свою дієвість у кризових умовах воєнного стану. Поєднання технологічної мобільності, травмоцутливості та орієнтації на суб'єктність дитини дозволило не лише стабілізувати психосоціальний стан учнівства, а й створити фундамент для їх успішної самореалізації в умовах післявоєнної відбудови України.

За емоційним критерієм встановлено, що системна соціально-педагогічна підтримка сприяє суттєвій стабілізації психоемоційного стану учнів. Впровадження авторського курсу дозволило знизити рівень ситуативної тривожності та мінімізувати прояви психосоматичних симптомів, зумовлених хронічним стресом. Освоєння учнями технік саморегуляції та заземлення трансформувало їхнє суб'єктивне відчуття безпеки: від стану перманентної тривоги до формування внутрішнього ресурсу стійкості. Це доводить, що емоційна стабільність у прифронтовому регіоні є не статичною характеристикою, а динамічним результатом вчасно наданої фахової підтримки.

За соціальним критерієм виявлено позитивну динаміку у відновленні міжособистісних зв'язків та соціальній інтеграції учнівства. Використання методів цифрової фасилітації та колективних соціальних проєктів дало змогу нівелювати явища соціальної ізоляції, особливо серед категорій ВПО та учнів, які перебувають за кордоном. Зростання рівня емпатії та готовності до взаємопідтримки всередині класного колективу свідчить про перехід від індивідуальної стратегії виживання до колективної резильєнтності. Соціально-педагогічна підтримка забезпечила відновлення суб'єктності учня як активного учасника шкільної спільноти, що є фундаментом для успішної соціалізації у повоєнному суспільстві.

За навчально-пізнавальним критерієм зафіксовано стабілізацію навчальної мотивації та підвищення здатності учнів до самоорганізації в умовах змішаного навчання. Завдяки впровадженню системи підтримки вдалося подолати «апатію воєнного часу» та змінити ставлення до навчання з обтяжливого на ресурсне. Зниження стратегій унікальної поведінки та підвищення працездатності підтверджують гіпотезу про те, що академічні успіхи в кризових умовах прямо залежать від рівня психосоціального благополуччя дитини. Навчальна діяльність за цих умов стає не лише процесом засвоєння знань, а й інструментом відновлення життєвої перспективи особистості.

Таблиця 4

Порівняльна динаміка показників психосоціального стану учнів (\$N=141\$)

Група дослідження	Показник (критичний рівень)	До впровадження (березень), %	Після впровадження (червень), %	Динаміка змін (абс. %)
«Локальна стійкість» (Харків/область)	Висока тривожність	76	38	– 38
	Низька резильєнтність	68	24	– 44
«Внутрішня міграція» (Діти-ВПО)	Соціальна апатія	65	28	– 37
	Навчальна мотивація (низька)	48	25	– 23
«Дистанційна включеність» (За кордоном)	Цифрова самотність	72	31	– 41
	Загроза втрати ідентичності	61	22	– 39

У цілому, розроблена та апробована система, що базується на єдності цільового, змістового, технологічного, суб'єкт-суб'єктного та середовищного компонентів, довела свою високу ефективність. Комплексна діагностика за визначеними критеріями підтвердила, що лише поєднання емоційної стабілізації, соціальної інтеграції та підтримки навчальної активності дозволяє досягти мети дослідження – формування життєстійкої особистості, здатної до успішної життєдіяльності та самореалізації в умовах масштабних суспільних трансформацій.

На основі успішного досвіду експериментальної перевірки системи, сформульовано практичні рекомендації для соціальних педагогів, класних керівників та адміністрації закладів середньої освіти:

1. Створення «цифрових зон безпеки»: Рекомендується впровадження асинхронних інструментів зв'язку (чат-ботів, закритих Telegram-каналів), які забезпечують доступ до стабілізаційних вправ (дихальні техніки, арт-терапевтичні завдання) навіть під час перебування учнів в укриттях без стабільного відеозв'язку.

2. Алгоритм «Перших 5 хвилин»: Починати кожне онлайн-заняття не з перевірки присутності, а з експрес-діагностики емоційного фону (методики «Колір мого настрою», «Шкала енергії») та короткої практики заземлення. Це знижує когнітивний опір і готує дитину до сприйняття інформації.

3. Метод «Соціальних містків» для ВПО: Для інтеграції дітей-переселенців варто використовувати технологію «спільнот дії», залучаючи їх до волонтерських проєктів у новій громаді (наприклад, Близнюківській). Це трансформує роль дитини з «постраждалого» на «помічника», що є ключовим для зростання резильєнтності.

4. Профілактика «подвійної депривації» для тих, хто за кордоном: Соціальним педагогам ліцеїв № 10 та № 34 доцільно проводити щотижневі зустрічі «На зв'язку з домом», де акцент робиться не на навчанні, а на неформальному спілкуванні, обговоренні планів на майбутнє в Україні та збереженні мовно-культурного коду.

5. Травмоорієнтований підхід у навчанні: Рекомендується адаптувати навчальні плани, зменшуючи обсяг домашніх завдань у періоди інтенсивної безпекової загрози, замінюючи їх на проєктні чи творчі роботи, що дозволяють дитині відчувати ситуацію успіху.

Висновки. Теоретично обґрунтовано, що в умовах «подвійної кризи» (безпекової депривації та цифрової ізоляції) традиційні форми педагогічної взаємодії потребують трансформації у гнучку, багатокомпонентну систему. Запропонована модель, що базується на єдності цільового, змістового, суб'єкт-суб'єктного, технологічного та середовищного блоків, забезпечує комплексний вплив на емоційну, соціальну та навчальну сфери життєдіяльності дитини.

Експериментально доведено, що впровадження авторського курсу «Формула резильєнтності» сприяло суттєвій стабілізації психосоціального стану учнів 5–9-х класів. Результати контрольного зрізу (червень 2024 р.) зафіксували зниження рівня високої тривожності з 62,4 % до 32,6 % та зростання показників резильєнтності. Найбільш виражена динаміка спостерігалася у групі «Локальна стійкість» (м. Харків), де системне використання технік саморегуляції дозволило нівелювати вплив хронічного стресу.

Виявлено специфіку підтримки для різних категорій учнівства: для дітей-ВПО пріоритетною стала соціальна інтеграція через проєктну діяльність, тоді як для учнів за кордоном — подолання «цифрової самотності» та збереження національної ідентичності. Це підтверджує необхідність диференційованого підходу в роботі соціального педагога залежно від безпекового контексту перебування дитини.

Практична значущість дослідження полягає у розробці та апробації інноваційного інструментарію (чат-боти підтримки, арт-терапевтичні цифрові модулі, протоколи «п'ятихвилинної стійкості»), який може бути імplementований у діяльність закладів середньої освіти прифронтових регіонів.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці спеціалізованих програм соціально-педагогічного супроводу батьків та вчителів, які також перебувають у стані емоційного вигорання, що дозволить створити цілісне безпекове та підтримувальне середовище («екосистему резильєнтності») навколо дитини на етапі активної післявоєнної відбудови України.

Література

Безпалько О. В. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.

В Україні дослідили, скільки дітей мають ознаки ПТСР. *Освіторія. Медіа*. 2023. URL: <https://osvitoria.media/news/v-ukrayini-doslidyly-skilky-ditej-mayut-oznaky-ptsr/> (дата звернення: 24.09.2025).

Індекс майбутнього : звіт про стан добробуту дітей в Україні. *Фундація Олени Зеленської*. 2023. URL: <https://www.zelenskafoundation.org.ua/> (дата звернення: 28.10.2025).

Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : навч. посіб. Київ : Міленіум, 2013. 244 с.

Панка В. Г. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях : метод. рек. Київ : Ніка-Центр, 2015. 112 с.

Поліщук В. А. Теорія і методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах : навч. посіб. Тернопіль : ТНПУ, 2011. 234 с.

Bertalanffy L. von. *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller, 1968. 295 p.

Experimental evaluation of a system of socio-pedagogical support for students under martial law and during Ukraine's postwar reconstruction

Leshchenko Yevheniia

Postgraduate Student at the Department of Social Work

Municipal Establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogical academy» of the Kharkiv regional council, Kharkiv, Ukraine

The relevance of the study is due to the contradiction between the objective need of students for comprehensive development and the real limitations of the front-line environment. The author proves that the development and testing of systems capable of reducing the negative impact of war trauma and increasing the resilience of students is critically important not only for preserving the intellectual potential of the nation, but also for preparing young people for active participation in the post-war reconstruction of Ukraine. The purpose of the article is to theoretically substantiate and present the results of experimental testing of the implemented system of socio-pedagogical support for students in martial law, which is based on five key components – target, content, subject-subject, technological and environmental, which in the complex contribute to the restoration of the psychosocial well-being of students. To achieve the set goal, theoretical (analysis, synthesis, generalization and systematization of scientific sources) and practical (observation, experiment, comparison and evaluation of the effectiveness of socio-pedagogical measures) research methods were used. The author theoretically substantiated and experimentally tested the system of socio-pedagogical support for students in martial law and post-war reconstruction. According to the results of the primary diagnosis, a critically low level of psychosocial well-being of students in the Kharkiv region was recorded, indicating that a long stay in martial law caused systemic changes in the child's social experience. A re-analysis of the indicators was carried out and the results of the implementation of a system aimed at emotional stabilization and social integration of schoolchildren in the frontline region were highlighted. It was proven that the integration of target, content, technological and environmental components allows to significantly reduce the level of situational anxiety (from 76 % to 38 %) and increase the level of resilience of students. The prospects for further research are the creation of programs for social and pedagogical support of parents and teachers in a state of emotional burnout

Keywords: *resilience, socio-pedagogical support, martial law, apprenticeship, double deprivation, frontline region.*

References

Bezpalco, O. V. (2009). *Sotsialna pedahohika : skhemy, tablytsi, komentari [Social pedagogy: schemes, tables, comments]*. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

V Ukraini doslidyly, skilky ditei maiut oznaky PTSR [In Ukraine, they studied how many children have signs of PTSD] (2023). *Osvitornia. Media. – Osvitornia. Media*. Retrieved from <https://osvitoria.media/news/v-ukrayini-doslidyly-skilky-ditej-mayut-oznaky-ptsr> [in Ukrainian].

Indeks maibutnoho : zvit pro stan dobrobutu ditei v Ukraini [May Index: a better state of child welfare in Ukraine] (2023). *Fundatsiia Oleny Zelenskoj Olena –Zelenska Foundation*. Retrieved from <https://www.zelenskafoundation.org.ua/> [in Ukrainian].

Naidonova, L. A. (2013). *Mediapsykhologhiia: osnovy refleksyvnoho pidkhodu [Media psychology: basics of a reflexive approach]*. Kyiv : Milenium [in Ukrainian].

Panka, V. H. (2015). *Psykhologichna dopomoha ditiam u kryzovykh sytuatsiakh [Psychological support for children in crisis situations]*. Kyiv : Nika-Tsentr [in Ukrainian].

Polishchuk, V. A. (2011). *Teoriia i metodyka vykhovnoi roboty v litnikh ozdorovchyykh taborakh [Theory and methodology of educational work in summer health camps]*. Ternopil : TNPU [in Ukrainian].

Bertalanffy, L. von. (1968). *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Received: March 30, 2026

Accepted: April 24, 2026

Published: May 28, 2026